

УДК: 37.091.12:62/64

Т.А. Газука

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті актуалізується проблема формування позитивної мотивації студентів до проектної діяльності як умови ефективної їх підготовки до цього виду діяльності в умовах вузівського навчання.

Ключові слова: мотив, мотивація, навчальна мотивація, педагогічна умова.

Науково-педагогічні дослідження переконують у тому, що ефективність навчальної діяльності студентів у значній мірі залежить від мотиваційної сфери. Саме мотивація виконує такі функції як спонукає до навчальної діяльності, направляє і організовує її, надає їй особистісного сенсу і значимості.

Спираючись на психологічне тлумачення поняття мотивації розкриті у працях: Б.Г. Ананьєва, Л.С. Виготського, П.Я. Гальперина, В.В. Давидова, А.Р. Лурії, О.М. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна, Г.П. Щедровського, можемо стверджувати, що проектна діяльність, як і будь-яка інша діяльність не може здійснюватися без позитивної мотивації до зазначеного виду діяльності.

Мета статті полягає в обґрунтуванні мотивації як педагогічної умови підготовки майбутніх учителів трудового навчання до проектної діяльності.

На основі аналізу діяльності можна виокремити два аспекти:

- 1) мотиваційний, за якого складовими одиницями діяльності розглядають потреби, цілі, мотиви, предмет і засоби діяльності;
- 2) операційний, за якого її елементи є дії та операції.

Макроструктура діяльності, за О.М. Леонтьєвим: діяльність – дія – операція співвіднесені з мотив – мета – умова.

Отже, мотив є невід'ємною складовою діяльності.

До діяльності людину спонукають різні потреби, які відображаються в її свідомості у вигляді образів та відповідних до них об'єктів, що ведуть до задоволення цих потреб. Наявність цілі додає діяльності певну спрямованість.

Віддалена ціль діяльності конкретизується в ряді більш близьких цілей, які є ступенями до її досягнення. Від характеру мотивації діяльності здебільшого залежить наполегливість у її виконанні і тим самим успіх у досягненні цілі. Мотиви і цілі діяльності залежать від суспільних умов життя людини та рівня його індивідуального розвитку.

Структурна схема процесу зовнішньої і внутрішньої діяльності, охарактеризована М.С. Каганом [2], виглядає наступним чином:

1. всяка цілеспрямована активність суб'єкта повинна мати внутрішню мотивацію, вироблення цієї мотивації – перша задача управляючої підсистеми, тобто психіки;

2. мотивація процесу діяльності повинна перетворюватися у конкретну орієнтацію цього процесу, що виражається у цілесподіванні і розробці плану, програми, технології дії;

Окремим видом діяльності є проектна діяльність. Як і будь-яка діяльність проектна діяльність має певну структуру, яка містить у собі мету, мотиви, функції, зміст, внутрішні і зовнішні умови, методи, засоби, предмет, результат та етапи виконання проектної діяльності. Проектну діяльність у навчальному процесі можна розглядати як високомотивовану самостійну пошукову та пізнавально-трудова діяльність, орієнтовану на створення навчального проекту, що виконується під керівництвом педагога [5].

Під мотивом навчальної діяльності розуміють всі фактори, що обумовлюють виявлення навчальної активності: мотиви, мета, настанови, почуття обов'язку, інтереси, тощо. Відповідно до психологічної формули «інтерес – стимул – реакція на стимул – мотив дії – сама дія», позбавивши студента стимулу, не варто чекати від нього успішного вирішення навчальних завдань.

Як відомо, причиною побудови тієї або іншої мети діяльності є мотиви, які спонукають людину до діяльності. Для мети навчання важливо те, що у ході самої діяльності відношення мотивів і цілей може змінюватися цілі можуть ставати мотивом діяльності.

Мета – важливий структурний елемент проектної діяльності студентів. Метою такої діяльності будемо вважати уявлення кінцевого результату проектної діяльності.

Таким чином одним з важливих елементів проектної діяльності є її мотиви. Необхідно враховувати, що різні вікові групи мають різні мотиви. Виділяють такі мотиви проектно-технологічної діяльності: пізнавальні (задоволення потреби в знаннях, уміннях, навичках), матеріальні (задоволення потреби в продуктах харчування, одягу, предметах побуту і т.п.), соціально-професійні (задоволення потреби в соціально-професійному самовизначенні), художньо-естетичні (задоволення потреби в красі), духовні (задоволення потреби в самопізнанні, самореалізації і самовдосконаленні).

Важливою педагогічною умовою є створення позитивної мотивації до проектної діяльності.

Невід’ємною частиною будь-якої діяльності, а також проектної діяльності є її спонукаючий аспект, який забезпечує активність особистості.

Поведінка людини, її діяльність, її мотиваційна сфера не може бути розкрита без співвідношення їх з потребами людини. Потреби, опредмечуючись, переходять у мотиви, які визивають певну діяльність студентів – навчання різнопланового характеру. Викладач повинен ясно уявляти ті мотиви, які визначають характер навчання студентів. На діяльність студентів великий вплив здійснює наявність глибокого інтересу і схильності до майбутньої професійної роботи. У цьому випадку процес навчання викликає глибоке емоційне задоволення, відчуття радості від отриманих знань, від оволодіння загальнонавчальними і професійними вміннями і навичками [6, с.58].

Аналогічні спостереження за процесом навчання знаходимо у О.М. Леонтьєва автор вказує, що функцію творчого стимулятора виконують «... пояснення, що виходять із самих потреб, точніше із викликаних ними емоційних переживань ...» [3, с.193]. Педагогічне значення потреб впливає з їхньої ролі в розвитку особистості. Тому до бажаного результату веде тільки

такий педагогічний вплив, який правильно враховує потреби людини і спрямований на виховання цих потреб через різноманітні мотиви діяльності людини.

Потреба викликає бажання у якомусь сенсі володіти предметом, інтерес – ознайомитися з ним. Інтерес – це прояв направленості особистості, мотив, який діє в силу своєї усвідомленої значимості і емоційної привабливості. Інтерес, виражаючи загальну направленість особистості, охоплює і направляє всі психічні процеси – сприйняття, пам'яті, мислення. Направляючи всі психологічні процеси в певному руслі, інтерес разом з тим і активізує діяльність особистості, що іде в напрямку, відповідному її інтересам.

Потреба в знаннях, інтерес до навчання, любов до знань – це ті внутрішні спонукання, при наявності яких особистість не задовольняється досягнутим, а невтомно поширює і множить свої духовні багатства, вдаючись до пошуку джерел інформації, до власних спостережень, дослідів та інших джерел. Факти свідчать, що любов до знань бажання пізнавати, виникає і підтримується там, де студенти залучаються до самостійного розв'язання проблем, досліджують процеси, явища, роблять те чи інше відкриття, переборюють труднощі на шляху до пізнавальної мети, переживають радість з'ясування невідомих їм причин тих чи інших явищ [4].

У педагогіці, як і в психології інтерес – це форма прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності й тим самим сприяє орієнтації, ознайомленню з новими фактами, більш повному і глибокому відображенню дійсності. Суб'єктивно інтерес виявляється в емоційному тоні, якого набуває процес пізнання, в увазі об'єкта. Інтерес не веде до його згасання, а викликає нові інтереси, які відповідають більш високому рівню пізнавальної діяльності.

Звичайно потреба може знаходитися у двох станах: у латентному (не проявляє себе) і активному, коли потреба проявляє себе і вимагає свого задоволення. Задоволення будь-якої потреби може бути здійснено в процесі певної діяльності. Тому, коли потреба переходить у активний стан, вона

викликає у людини спонукання – мотив деякої діяльності, у процесі якої може бути задоволена дана потреба. Мотив не тільки викликає і направляє ту чи іншу діяльність, але і визначає предмет, на який направлена ця діяльність [6].

Сукупність мотивів, що викликають і визначають деяку діяльність, називається мотивацією цієї діяльності. Як мотиви можуть виступати: уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби.

Мотиваційні педагогічні технології зорієнтовані перш за все на розвиток внутрішньої мотивації особистості і включають в себе:

- створення атмосфери емоційної розкнутості;
- створення атмосфери позитивного відношення до діяльності і прагнення до неї;
- формування і розвиток професійного інтересу;
- забезпечення оптимального педагогічного спілкування;
- орієнтація на практичний смисл матеріалу, що вивчається ;
- індивідуальний підхід до учнів, підвищення оцінки особистості;
- орієнтація на конкретну професійну діяльність;
- переконання, опора на позитивні враження;
- організація зворотного зв'язку, заснованого на інформуванні.

Звичайно, успіх будь-якої діяльності здебільшого залежить від мотивації. Мотивація буває зовнішня і внутрішня. Частіше за все у процесі навчання використовують можливості зовнішньої мотивації, наприклад принцип наочності, який забезпечує інтерес до предмета. Формування внутрішньої мотивації – проблема достатньо складна, але саме вона є необхідною умовою шляху від незнання до знань [7].

Психологія пізнання розрізняє чотири види внутрішньої мотивації:

- мотивація по результату;
- мотивація по процесу;
- мотивація на оцінку;

– мотивація на уникнення неприємностей (тому, хто навчається, абсолютно не важливий результат, але з цього приводу йому не хочеться мати неприємності).

Очевидно, що найбільш значимі для успішної пізнавальної діяльності дві перших мотивації: по результату і по процесу діяльності. Особливо ефективна в технологічному відношенні друга з названих видів мотивації, оскільки знаходиться у прямій залежності від технологій навчання, що використовуються. Якщо такі технології створюють умови для особистої зацікавленості того, хто навчається, не тільки у кінцевому результаті його діяльності, але й у самому процесі його досягнень, і якщо сама ця діяльність стає особистісно значимою для студента, то можна стверджувати, що таким чином буде формуватися внутрішня мотивація діяльності [7].

Навчальна діяльність спонукається перш за все внутрішнім мотивом, коли пізнавальна потреба «зустрічається» з предметом діяльності – виробленням узагальненого способу дії – і «опредмечується» у ньому, у той же час вона збуджується самими різними зовнішніми мотивами, наприклад самоутвердженням, престижем, необхідністю, досягненням тощо.

На жаль, пропозиції учням подумати, здогадатися чи поміркувати призводять до фрустрації та навіть у старших класах і в студентській аудиторії, до зустрічного запитання – як це? При цьому учні часто очікують або потребують пояснення вчителя, тобто надають перевагу репродукуванню, яке обмежує зростання інтелектуальних умінь. Для зняття такої перешкоди можна рекомендувати використати метод вільної дискусії, «мозковий штурм», імітаційні діяльні ігри (з ролями спаринг-партнерів: виробник – споживач, конструктор – технолог, дизайнер – виробник).

Для нашого дослідження важливо, що «мотивація підсилюється завдяки творчому характеру навчальної діяльності, самостійності, відповідальності перед членами групи, завдяки ознайомленню з різними точками зору, можливістю висловлювати та обстоювати свою точку зору на явище що, вивчається.» [1].

У проектній діяльності на перше місце виступають такі потреби: потреба у створенні власного об'єкта, потреба до самореалізації особистості у процесі створення власних виробів, творча потреба, естетична потреба.

У результаті опредмечення потреб, останні переходять у мотиви, а сукупність мотивів – мотивація, якщо потреби відповідають вищим вимогам, стають умовою формування знань, умінь і навичок з проектної діяльності. Серед таких вимог ми виділяємо:

- потребу до проектної діяльності, що реально існує і активізуються в практичній роботі;
- потребу до проектної діяльності, що глибоко усвідомлені та достатньо стійкі;
- переважають внутрішні потреби, які пов'язані з проектною діяльністю.

Отже, при систематичному спонуканні до певної проблеми у процесі проектної діяльності потреби поступово переходять у глибоко усвідомлені та стійкі мотиви.

Конкретна практика із створення мотивації у майбутніх учителів трудового навчання до проектної діяльності в процесі вивчення спеціальних дисциплін є необхідною умовою ефективного засвоєння знань, умінь і навичок студентів, а також їх орієнтацію на особисту самореалізацію та самопізнання.

Література:

1. Васильєв В. Проектно-исследовательская технология: развитие мотивации / В. Васильєв // Народное образование. – 2000. – №9. – С. 177–180.
2. Каган М.С. Человеческая деятельность (Опыт системного анализа) / М.С. Каган. – М.: Политиздат, 1974. – 328 с.
3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
4. Морозова Н.Г. Учителю о познавательном интересе / Н.Г. Морозова. – М.: Знание, 1979. – 48 с.
5. Нагель О.И. О критериях оценки проектной деятельности учащихся / О.И. Нагель // Школа и производство. – 2007. – №6. – С. 12–20.

6. Пидкасистый П.И. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы / П.И. Пидкасистый, Л.М. Фридман, М.Г. Гарунов. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 354 с.

7. Фирсова М. Самооткрытие способностей / М. Фирсова // Учитель. – 2002. – №3. – С. 28–32.

The article actualizes the problem of positive motivation of students to the project activity as a condition of their effective preparation to this type of activity in the conditions of a high school education.

Keywords: motive, motivation, learning motivation, pedagogical condition.

В статье актуализируется проблема формирования положительной мотивации студентов к проектной деятельности как условия эффективной их подготовки к этому виду деятельности в условиях вузовского обучения.

Ключевые слова: мотив, мотивация, учебная мотивация, педагогическое условие.